

ANALIZE ȘI VARIABLE CRIMINOLOGICE ALE ETIOLOGIEI PERSONALITĂȚII ȘI VICTIMELOR CRIMINALITĂȚII VIOLENTE DIN CADRUL FAMILIEI

Mihai MIZDRAN

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: mmizdranmihaita@gmail.com
<https://orcid.org/000000021754603X>

Alexandru MARIȚ

Doctor, profesor universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: alexmarit123@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3198-8398>

În prezentul articol vom explica noțiunile și elementele corelative săvârșirii faptelor de omor asupra soțului, soției sau unei rude apropiate, și anume: fapta și făptuitorul (omorul, omuciderea); elementul specific al infracțiunii în mediul familial (rudenia); neologismele utilizate pentru exprimarea științifică a sintagmei “omor săvârșit asupra soțului sau a unei rude”, din care enumerăm: paricid, filicid, fratricid, matricid, patricid, maritucid sau uxoricid. Deoarece în ultimii ani, infracțiunile considerate “la modă” (corupția, contrabanda, traficul de ființe umane, delapidarea, bancruta frauduloasă, falsul și uzul de fals) au primit o mai largă atenție din partea cadrelor didactice universitare și a specialiștilor din domeniu (procurori, judecători, avocați etc.), considerăm că infracțiunile săvârșite cu violență extremă (omorurile) nu au mai fost cercetate pe cât de intens ar fi fost necesar în practică. De aceea, am considerat oportun expune polemici și polemici științifice asupra infracțiunilor de violență și omor; și în special cea săvârșită în mediul familial. În ceea ce privește spațiul de cercetare ales – considerăm că majoritatea cauzelor și condițiilor pentru infracțiunile săvârșite în Republica Moldova pot fi explicate și analizate în raport cu aceleași categorii de infracțiuni săvârșite în România.

Cuvinte-cheie: criminalitate, violență, familie, afect, vătămare corporală, partener, frustrare.

ANALYSIS AND CRIMINOLOGICAL VARIABLES OF THE ETIOLOGY OF PERSONALITY AND VICTIMS OF VIOLENT CRIMINALITY IN FAMILY

Therefore, in the following, we will explain the notions and correlative elements of committing the acts of murder on the husband, wife or a close relative, namely: the deed and the perpetrator (murder, homicide); the specific element of the crime in the family environment (kinship); neologisms used for the scientific expression of the phrase “murder committed against a spouse or a relative”, from which we list: paricidal, filicidal, fratricidal, matricidal, patricidal, maritucidal or uxoricidal. Because in recent years, crimes considered “fashionable” (corruption, smuggling, trafficking in human beings, embezzlement, fraudulent bankruptcy, forgery and use of forgery) have received more attention from university teachers and experts in the field (prosecutors), judges, lawyers, etc.), we consider that the crimes committed with extreme violence (murders) have not been investigated as intensely as would have been necessary in practice. Therefore, I considered it

appropriate to expose scientific controversies and controversies on the crimes of violence and murder, and especially the one committed in the family environment. Regarding the chosen research area - we consider that most of the causes and conditions for crimes committed in the Republic of Moldova can be explained and analyzed in relation to the same category of crimes committed in Romania.

Keywords: *crime, violence, family, affection, bodily harm, partner, frustration.*

ANALYSES ET VARIABLES CRIMINOLOGIQUES DE L'ÉTIOLOGIE DE LA PERSONNALITÉ ET DES VICTIMES DE CRIMES VIOLENTS AU SEIN DE LA FAMILLE

Ainsi, dans ce qui suit, nous expliquerons les notions et les éléments corrélatifs de la commission des actes de meurtre sur le mari, la femme ou un proche, à savoir : le fait et l'auteur (meurtre, homicide) ; la spécificité du crime dans le milieu familial (parenté) ; néologismes utilisés pour l'expression scientifique de l'expression "meurtre commis contre un conjoint ou un parent", parmi lesquels on cite : paricide, filicide, fratricide, matricide, patricide, mariticide ou uxoricide. Car ces dernières années, les crimes jugés "à la mode" (corruption, contrebande, traite des êtres humains, détournement de fonds, banqueroute frauduleuse, faux et usage de faux) ont reçu davantage d'attention de la part des enseignants universitaires et des experts en la matière (procureurs, juges, avocats, etc.), nous considérons que les crimes commis avec une extrême violence (meurtres) n'ont pas fait l'objet d'enquêtes aussi intenses qu'il aurait été nécessaire en pratique. Dès lors, j'ai jugé opportun d'exposer les polémiques scientifiques et les polémiques sur les crimes de violence et de meurtre, et notamment celui commis dans le milieu familial. En ce qui concerne le domaine de recherche choisi - nous considérons que la plupart des causes et conditions des crimes commis en République de Moldova peuvent être expliquées et analysées par rapport à la même catégorie de crimes commis en Roumanie.

Mots-clés: *crime, violence, famille, affection, lésions corporelles, partenaire, frustration.*

АНАЛИЗ И КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ПЕРЕМЕННЫЕ ЭТИОЛОГИИ ЛИЧНОСТИ И ЖЕРТВ НАСИЛЬСТВЕННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ ВНУТРИ СЕМЬИ

В данной статье мы разъясним понятия и соотносительные элементы совершения актов убийства в отношении мужа, жены или близкого родственника, а именно: деяние и виновный (убийство, человекоубийство); конкретный состав преступления в семейной среде (родственные связи); неологизмы, используемые для научного выражения словосочетания «убийство, совершенное в отношении супруга или родственника», из которых мы перечислим: отцеубийственный, сыноубийственный, братоубийственный, материцидный, марицидный или уксоцицидный. Потому что в последние годы преступления, считающиеся «модными» (коррупция, контрабанда, торговля людьми, растрата, фиктивное банкротство, подлог и использование подлога), привлекают все большее внимание преподавателей вузов и специалистов в этой области (прокуроров, адвокатов и др.), мы считаем, что преступления, совершенные с особой жестокостью (убийства), не расследовались так интенсивно, как это было бы необходимо на практике. Поэтому мы считаем уместным отразить научные споры и разногласия по поводу преступлений насилия и убийства, и особенно того, которое совершается в семейной среде. Что касается выбранной области исследования - мы считаем, что большинство причин и условий совершения преступлений в Республике Молдова можно объяснить и проанализировать применительно к той же категории преступлений, совершенных в Румынии.

Ключевые слова: *преступление, насилие, семья, привязанность, телесные повреждения, партнер, фрустрация.*

Introducere

Știința criminologiei diferențiază crimele după natura lor (crimă împotriva bunurilor, a persoanelor, a moravurilor, a ordinii publice), după motivație (crime pasionale, răzbunare, terorism, interese) și după modul lor de realizare (crimă individuală sau colectivă, ocazională, organizată sau spontană, crimă pe timp de pace, crimă de război). În limbajul curent, însă, termenul de *crimă* este utilizat pentru calificarea infracțiunilor contra persoanei, și în special pentru cele de violență extremă (omorurile, violurile etc.).

Pe lângă aspectele clasice, începând cu anul 1990, *criminalitatea săvârșită cu violență* în țara noastră are cauze și motivații strâns legate de perioada de criză pe care o traversăm. *Escaladarea fenomenului violenței* este de fapt consecința recesiunii, a cauzei pe care o traversează societatea noastră, a situației economice instabile, șomajului și mai ales inflației care determină o sărăcie accentuată, inegalități economice frapante, sentimente de nesiguranță și frustrare.

O succintă trecere în revistă a datelor statistice privind evoluția criminalității violente în perioada post-totalitară a Republicii Moldova este suficientă pentru a ridica serioase semne de întrebare privind condiția morală a societății în care trăim. Violența este un indiciu asupra *crizei societății* care nu mai oferă modele viabile membrilor săi, care nu mai reușește să-și impună valorile și nu mai este în măsură să-și facă respectate normele.

Datele statistice privind evoluția criminalității a infracțiunilor contra vieții este suficientă pentru a ridica serioase semne de întrebare privind ocrotirea vieții în societatea actuală. Se știe că violența este un indiciu asupra crizei unei societăți, o dovadă a faptului că ea nu mai oferă modele viabile membrilor săi, ori nu mai reușește să-și impună valorile și să-și facă respectate normele.

Evaluând datele statistice, în raport cu anul 1985, se constată o creștere a infracțiunilor contra vieții, chiar fără luarea în considerare a cauzelor rămase cu autori ne descoperiți.

De altfel, și numărul cauzelor privind infracțiunile de omor, aflate în evidență, cu autori necunoscuți, a suportat unele fluctuații, determinate nu numai de cauze obiective (ne descoperirea autorilor), dar și de cauze subiective (ne înregistrarea tuturor acestor cauze ori încadrarea unora dintre ele în categoria “persoanelor dispărute” și a cadavrelor ne identificate.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru atingerea scopului și îndeplinirea obiectivelor propuse am recurs la metoda analizei și sintezei informației la temă selectate din literatura de specialitate și deasemenea au fost folosite și metodele: metoda istorică și sistematică, metoda juridică comparativă. Analiza practicii judiciare reprezintă de asemenea o sursă importantă în desfășurarea cercetării științifice a violenței domestice și impactul ei asupra minorilor.

În procesul de studiere au fost utilizate lucrările științifice ale savanților. Importanța la elaborarea acestui studiu a avut baza normativă ce cuprinde actele legislative naționale: Constituția Republicii Moldova, Codul penal al Republicii Moldova și a României.

Rezultate obținute și discuții. Criminalitatea recidivă - rămâne a fi una din cele mai complicate probleme la restabilirea ordinii publice și securității publice cuvenite.

În anul 2017, la săvârșirea crimelor descoperite au participat 2466 cetățeni cu antecedente penale; în anul 2017-3252, iar în prima jumătate a anului 2017-1815.

În rezultatul comiterii omorurilor și tentativelor de omor au decedat 229 persoane (în ianuarie-septembrie 2018-254), a leziunilor corporale grave-50 persoane. Numărul total al persoanelor decedate a alcătuit 422 (în ianuarie-septembrie 2018-519). Cu aplicarea armelor de foc, explozivelor și grefelor au

fost săvârșite 233 crime, din care 25 au fost de omor și tentativă de omor.

În anul 2018 în municipiul Bălți al RM au fost săvârșite 18 omoruri, iar în perioada 2019-2020 au fost constatate 9 omoruri.

În totalul persoanelor care au comis crime crește ponderea celor care nu muncesc și nu învață. Aceștia au săvârșit 70 la sută din numărul total de infracțiuni legate de narcomanie, 43 la sută - de violul și tentativă de violuri, omor și tentativă de omor și leziuni corporale grave-câte 42 la sută.

În această perioadă a crescut gradul de descoperire a crimelor până la 69,6% în a. 1998, a crimelor grave-până la 70,1% față de 65,0% în a. 2018.

În perioada anului 2019 procurorii au deferit justiției 669 cauze penale privind violența în familie (749 în anul 2018). Instanțele de judecată au pronunțat 618 sentințe de condamnare pe fapte de violență în familie (631 în anul 2018), 9 sentințe de încetare și 4 sentințe de achitare (4 în anul 2018).

În baza prevederilor art. 201¹ alin. (1) lit. b) Cod penal (violență psihologică), au fost pronunțate 38 de sentințe de condamnare, comparativ cu 20 sentințe în anul 2018.

Studiul materialelor proceselor/cauzelor penale atestă că se menține practica eronată de calificare a faptelor de izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei prin prisma prevederilor art. 69, 78, 78¹, 104, 354 ale Codului contravențional și nu ale art. 201¹ alin. (1) lit. b) Cod penal.

Acțiunile de lovire, bătăi, însoțite de ofense, înjurii, insultări, amenințări verbale, distrugerea bunurilor, aruncarea în direcția victimei a unor obiecte periculoase provoacă suferințe fizice și psihice, stări de tensiune ce intimidază și înfricoșează victima, sunt acțiuni caracteristice infracțiunii privind violența în familie (psihologică), prevăzută de art. 201¹ alin. (1) lit. b) Cod penal.

Începând unele generalități asupra cauzelor in-

fracțiunilor de omor este de observat că, în majoritatea cazurilor, aceste infracțiuni sunt comise de indivizi care și-au pierdut simțul uman, dominați de mentalități profund retrograde de concepții suburbane, primitive și josnice, elemente inadaptate, ale căror structuri psihologice și etice proiectează răsuna valorile sociale, aceasta manifestând o desăvârșită insensibilitate, cel mai adesea unită cu o imbecilizare intelectuală, cu o mumificare sufletească, cu trăsături esențialmente dezarmonice, adică cu tendințe impulsive, agresive, paranoie sau chiar schizoade, ori cu sugestibilitate exacerbată ș. a.

Majoritatea teoriilor care tratează etiologia faptelor contra vieții utilizează conceptul de "personalitate criminală" ca bază teoretică a explicării acestui tip de comportament. Astfel, din perspectiva teoriei psihanalitice a doctorului Sigmund Freud, entitățile responsabile pentru agresivitatea individuală ar fi atât Sinele cât și Supercul. La nivelul Sinelui, comportamentul violent este un rezultat al declanșării necontrolate (iraționale) ale pulsurilor organice antisociale, care în anumite condiții înlătură cenzura impusă de Eu și Supere. La acest nivel, orice persoană este considerată a fi capabilă să săvârșescă infracțiuni grave, cu violență. Manifestarea spontană și ne specifică a instinctelor abisale distructive nu exclude vinovăția penală sub forma intenției directe sau indirecte. Totuși, Freud insistă asupra faptului că, în mod frecvent, entitatea psihică vinovată de comportamentul antisocial este Supereul în funcție de tipul său de structurare. Structurarea negativă a Supereului sugerează existența unei personalități profund antisociale care, în timp, a asimilat norme și valori total opuse celor general acceptate de societate. În această categorie se plasează infractorii care săvârșesc infracțiuni de omor deosebit de grav. Principala lor caracteristică, alături de agresivitate, este indiferența afectivă, lipsa de sensibilitate față de suferința umană. Structurarea aberantă a Supereului sugerează constituirea unei conștiințe morale extre-

miste. Din această categorie fac parte fanaticii de toate nuanțele, cât și cei care suferă de complexul de vinovăție. Supereul fanatic se formează în contextul unor situații de frustrare cu bază diversă (rasială, etnică, politică sau religioasă). Reprezentanții fanatici ai unei cauze suferă o diminuare a propriului Eu care se contopește într-un Eu colectiv, adesea nebulos și absurd, ce utilizează deși a “distruge pentru a salva”. Din această categorie se recrutează teroriștii - kamikadze, deoarece “împotriva atacului celor care vor să moară nu există apărarea perfectă”.

Persoanele care suferă de un complex de vinovăție cu bază reală sau imaginară (exemplu: complexul Oedip), se implică, uneori, în săvârșirea unor infracțiuni cu violență pe care le “semnează” pentru a fi descoperiți cu ușurință și a primi pedeapsă pe care ei însăși nu sunt în stare să și-o aplice.

Pe aceeași linie etiologică se află argumentarea teoretică a criminologului John Dollard, care consideră că agresiunea este un comportament deviant ce reprezintă o reacție la o situație frustrată. Practica poate fi atât spontană, cât și premeditată.

Criminologul belgian Ettienné de Greef accentuează rolul socialului în formarea personalității antisociale cu caracter agresiv. În opinia autorului, personalitatea infractorului se structurează de-a lungul unui proces lent de degradare morală a individului, denumit proces criminogen, care îl conduce pe individ, în cele din urmă, la săvârșirea actului infracțional.

În evoluția acestui proces se disting trei etape. În I etapă, individul suferă o degradare progresivă a personalității, ca urmare a unor frustrări repetate. Din momentul în care se convinge de in justiția mediului său social, el nu mai găsește nici o rațiune pentru a respecta cadrul legal al acestui mediu. În a II-a etapă a procesului criminogen individul acceptă comiterea crimei, își caută justificări, precum și un mediu mai tolerant. În a III-a etapă, se produce “trecerea la act”. Trăsătura psihică fundamentală

care permite săvârșirea infracțiunii violente ar fi diferența afectivă.

De altfel, acest punct de vedere a fost preluat de criminologul francez Jean Pânatel, care a formulat teoria personalității criminale. Autorul consideră că trăsăturile frecvent întâlnite la infractori (egocentrismul, labilitatea psihică, agresivitatea și indigența afectivă) nu conduc la constituirea personalității criminale decât prin reunirea lor într-o constelație care reprezintă nucleul acestui tip de personalitate. În consecință, între personalitatea infractorilor și cea a nono-infractorilor ar exista o diferență cantitativă și nu una calitativă.

Din perspectiva teoriilor criminologice de orientare sociologică, agresivitatea individuală este explicată mai ales prin prisma “învățării sociale” a comportamentului infracțional. Una din cele mai reprezentative teorii ale învățării sociale, care se concentrează asupra achiziționării comportamentului agresiv, aparține criminologului american Albert Bandura. Autorul consideră că, în dezvoltarea diferitor forme de comportament, inclusiv al celui agresiv, intervin diferite mecanisme, precum: imitația și modelarea. Trăsăturile de personalitate, între care și agresivitatea, pot fi învățate de la alții. De asemenea, învățarea poate fi influențată de specificitatea formelor de întărire și recompensă.

Referindu-ne la societatea actuală din Moldova observăm că, începând cu anul 1990, criminalitatea contra vieții în țara noastră își are cauze și motivații strâns legate de perioada de criză pe care o traversează. Prima dintre cauze este apariția conflictului din sudul țării și Transnistria, conflicte ce au dus țara la o tragedie sângeroasă.

O altă cauză a fost lipsa de reacție a factorilor de putere în cazul unor tensiuni sociale, politice și economice, fapt care a permis inițierea, desfășurarea și amplificarea unor conflicte majore, soldate cu morți și răniți. Avem în vedere conflictele politice, precum și conflictele economice grave.

Altă cauză economică din ce în ce mai pronunțată este determinată-pe de o parte de “furia devastatoare” a goanei după o îmbogățire rapidă-iar pe de altă parte-de lipsa efectivă a mijloacelor de trai în anumite cazuri. Această situație are toate șansele să se adâncească în cazul unei deteriorări mai grave a nivelului de trai.

Alte cauze ale infracțiunilor săvârșite cu violență sunt de ordin individual (cum ar fi alcoolismul, conflictele interpersonale etc.), dar și acestea se manifestă pe fundatul etiologiei generale de evoluția ansamblului social.

Printre persoane, care au săvârșit crime un număr semnificativ le revine acelor care nu sunt angajați în câmpul muncii și care nu studiază. Este interesantă și dinamica infracțiunilor de omor la nivel mondial. Se știe că în ultimii ani, această problemă a devenit extrem de îngrijorătoare pentru autoritățile din întregul Occident, prin amplificarea și intensificarea actelor de violență, în special a omorului în scop de jaf, exercitate de grupuri organizate și armate, împotriva unor necunoscuți.

Procentul de omucideri au crescut în ultimii ani în marea majoritate a țărilor accidentale în proporții mult mai ridicate decât a crescut rata medie a populației. De pildă, numai în anul 1992 au fost comise în S.U.A. 12000 de omoruri.

Statisticile naționale românești dar și ale majorității țărilor occidentale reflectă participarea, din ce în ce mai masivă, a minorilor la criminalitatea care vizează viața persoanei.

Familia este spațiul unei interactivități intense și frecvente. Datele statistice [1] privind cauzele soluționate prin trimitere în judecată, în perioada 2019-2022, pun în evidență un număr de 18.515 victime. Dacă luăm în considerație, ca variabile, tipul de criminalitate și familia – relațiile între membrii familiei -, deci dacă dacă extragem victimele violenței domestice, obținem următorul tablou:

Omuciderea:

- 27% din totalul victimelor aparțin familiei, adică aproape o treime din cele 18.515 victime;

- omuciderea este mai mare între soți (7.7%), urmată de victime părinți (5.3%) și victime-copii (3.2%); un procent mai redus, îl reprezintă victimele-frați și surori (2.3%) și rudele de pînă la gradul IV (2.2%);

- anul 2020 are rata cea mai mare de omucidere și cea mai mare rată de omucidere implicînd soții;

- victimele-părinți au avut rata de climax în anul 2020 (5.9%) față de anul 2019 (4.6%), apoi scade și iar crește (2000:5.3%; 2002:5.4%).

Vătămare corporală (VC):

- din totalul victimelor de VC, 3% aparțin familiei;

- frecvența victimelor de VC este mai mare pentru rude pînă la gradul IV (1.75%), urmate de victime-soți (1.1%), victime surori, frați și părinți (0.8%) și victime-copii (0.25%).

Vătămare corporală gravă (VCG):

- din totalul victimelor de VCG, 3.7% aparțin familiei;

- frecvența cea mai mare apare, ca în cazul VC, o au victimele rude pînă pînă la gradul IV (1.8%); urmează victimele - părinți (1%), copiii (0.5%), frați-surori (0.4%);

- victimele-copii scad în această perioadă de la 0.8% la 0.2%;

- victimele-soți au crescut de la 1% la 2%.

Lovituri cauzatoare de moarte (LCM):

- victimele-membri ai familiei ai LCM reprezintă un procent semnificativ de mare (20.2%);

- victimele-soți sunt cele mai numeroase (8.3%), urmate de victimele-părinți (7.2%), victimele-frați, surori (2.3%), alte rude de gradul pînă la IV (1.9%) și victime-copii (0.9%);

- anul 2002 a avut o rată de victimizare a părinților de trei ori mai mare decât anul 2001 (12.8% față de 4.3%).

Lipsirea de libertate în mod ilegal:

- din totalul victimelor lipsirii de libertate, 3.3% aparțin familiei;

- victimele cele mai numeroase ale lipsirii de libertate sunt soții (1.6%), copiii (1.3%) și părinții (0.4%);

- dacă numărul victimelor-soți și părinți a scăzut între 2019-2022, numărul victimelor-copii a crescut de la an la an (1%, 1.7%, 2%).

Victimizarea sexuală: am inclus în această categorie violul, actul sexual cu minor, perversiunile sexuale și corupția sexuală.

- din totalul victimelor de viol, 7.7% sunt membri ai familiei; copiii sunt victimele cele mai frecvente (4.6%), urmează părinții (1.5%); s-a înregistrat în această perioadă o creștere a victimelor-copii (anul 2019: 2.6%, anul 2022: 5.3%), victimele-soți (0.1% și 0.4%) și vitimele-frați și surori (0.2% și 0.7%);

- victimele actului sexual cu minor reprezintă 12% din totalul acestui tip de infracțiune, iar cel mai ridicat procent îl au victimele-copii (2.4%);

- din totalul victimelor de perversiune sexuală aparținând familiei (7.8%), copiii sunt cei mai reprezentativi (4.7%), iar numărul lor a crescut semnificativ de la 1.3% în 1999 la 8.5% în 2020, ca apoi să scadă la 1.6% în 2002; victimele- rude până la gradul IV au crescut în mod constant (1.3%, 1.7%, 5.3%);

- victimele corupției sexuale reprezintă 15.3 % din totalul victimelor de acest tip; cei mai afectați sunt minorii (media celor 4 ani este de 11.9%; se constată o creștere mult semnificativă a victimelor-copii de la 5.6% în 2019 la 21.6% în 2022.

Abandonul de familie:

- copiii reprezintă categoria cea mai răspândită de victime, adică 81.5% din totalul victimelor de acest tip, numărul lor fiind în creștere de la 78.4% în anul 2019 la 91.9% în 2022; victimele-părinți sunt, de asemenea, în creștere constantă, de la 2.2% în anul 2019 la 5.2% în anul 2022.

Concluziile acestei statistici sunt îngrijorătoare, ele dovedind că:

- familia este locul unor stări emoționale negative de o mare intensitate: ură, dorință de răzbunare, dorința de a produce rău și suferință, dorința de a distruge pe cei apropiați;

- cu cât este mai intimă relația (VI) și mai strânsă interacțiunea între unii membri ai familiei – soț și soție sau parteneri de cuplu -, cu atât violența este mai mare și victimizarea mai gravă: omor, lovituri cauzatoare de moarte;

- cu cât este mai personală relația și mai strânsă interacțiunea – părinți și copii -, cu atât tendința către victimizare sexuală este mai mare: act sexual cu minor;

- în familie, copiii sunt victime “preferate”, ei fiind cei mai afectați mai ales în sfera sexualității: viol, act sexual cu minor, perversiuni și corupție sexuală;

- copiii sunt victimele predilecte, într-un procent foarte mare ale abandonului de familie.

O certitudine a zilei de azi este creșterea vertiginosă a violentei ultrafamiliale. Conflicttele de toate nuanțele învenineză viața dintre soți, părinți și copii, dintre frați și...concubini. Firesc apare și întrebarea: care ar fi cauzele? Răspunsul este, desigur, destul de complex, dar în esență, înseamnă alcool și imoralitate. Adoptarea unei tente de violență intrafamilială generează aproape jumătate din totalul infractiunilor contra persoanei.

De regulă, forța fizică îi avantajează pe bărbați în tranșarea conflictelor, așa că majoritatea victimelor sunt femei. Nu lipsesc însă nici cazurile în care genul slab este mai puternic. În foarte multe situații, aceste stări conflictuale au un caracter continuu, deci este ceva obișnuit pentru membrii familiei. Ușor de dedus, așadar, că riscul planează asupra acestor familii, iar consecințele sunt nebănuite chiar de autorii actelor de violență[2].

În România [3], violența în familie ca “stil de viață” (violența în familie care se manifestă frecvent și/

sau care marchează viața de zi cu zi) s-a manifestat în anul 2013 după cum urmează:

- în jur de 800.000 de femei din România au suferit în mod frecvent violență în familie sub diferite forme: 695.000 de femei au fost insultate, amenințate sau umilite, mai mult de 316.000 de femei au fost abuzate fizic și un număr similar au suferit abuzuri care au dus la restrângerea forțată a relațiilor sociale, peste 227.000 de femei nu au avut banii lor personali sau au fost deposedate de bani fără voia lor, de către alți membrii din familie, și peste 70.000 de femei au fost abuzate sub forme multiple, inclusiv sexual;

- peste 370.000 de copii (0-14 ani) din România au asistat la insulte și înjurături frecvente între părinți sau între alți adulți din gospodărie;

- peste 340.000 de copii din România au asistat la scene de violență fizică între părinți.

Statisticile referitoare la violența asupra femeilor sunt subevaluate. Acesta se datorează faptului că femeile nu declară incidentele de abuz fie din cauza rușinii, fie deoarece consideră acest tratament acceptabil, fie pentru că îl tratează ca pe o problemă personală ce nu trebuie făcută publică.

Datele statistice existente până în prezent privitoare la comportamentele deviante și la încălcarea drepturilor omului analizate din perspectiva de gen, evidențiază o structură pe sexe diferită a infractorilor și criminalității, în funcție de tipul infracțiunilor comise. Există o disparitate evidentă, atât din punct de vedere al ratelor criminalității, cât și sub aspectul diferențierii victimelor, fenomenul de criminalitate fiind predominant la populația masculină, iar cel al victimizării la populația feminină.

Violența în familie, prin amploarea și formele grave în care se manifestă, pune în pericol însăși existența familiei ca grup social. Un număr foarte mare de femei au fost și sunt victime ale violenței fizice și psihice în propriile familii și în societate.

Din studiul situației infracțiunilor săvârșite în

această perioadă rezultă că majoritatea faptelor comise între membrii familiei sunt constituite de omoruri, tentative de omor, loviri cauzatoare de moarte, pruncucideri, vătămări corporale grave, vătămări corporale, violuri, acte sexuale cu un minor, perversiuni sexuale, corupție sexuală, incest, tâlhărie, abandon de familie, părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor, prin expunerea la suferințe fizice sau morale), rele tratamente aplicate minorului și punerea în primejdie a unei persoane în neputința de a se îngriji. Astfel, din totalul de 26.890 de asemenea infracțiuni, în 2.115 autorii și victimele au fost soți sau rude apropiate, reprezentând 7,86%.

Din interpretarea datelor rezultă că 33,7 % din omoruri au fost săvârșite între membrii familiei, 17,86% tentative de omor au fost săvârșite între membrii familiei și 27,81% dintre loviturile cauzatoare de moarte au fost săvârșite tot între membrii familiei.

Mai multe asemenea infracțiuni au fost comise în București - 268, și în următoarele județe: Hunedoara - 380, Bistrița-Năsăud - 336, Bacău - 300, Brăila - 192, Dolj - 87, Bihor - 75, Mehedinți - 68, Mureș - 51.

Mai puține infracțiuni de violență intrafamilială s-au comis pe raza județelor: Brașov și Timiș câte 2, Ilfov - 3, Teleorman - 7, Alba, Harghita și Sălaj câte 9, Arad și Argeș câte 13.

În cele 2.115 infracțiuni intrafamiliale au fost victime 2.182 persoane, respectiv:

- minori - 852 (39,04%) din care:

• cu vârsta între 0-14 ani - 570;

• cu vârsta între 14-17 ani - 282;

- majori - 1.330 (60,95%), din care:

• femei - 943;

• bărbați - 387.

Mai mulți minori care au fost victime ale infracțiunilor intrafamiliale au avut: D.G.P.M. București- 186, Brăila - 182, Bacău - 56, Mehedinți - 56, Bihor - 51, Mureș - 37, Cluj - 31, iar mai mulți

majori victime au avut: D.G.P.M. București - 96 (77 femei + 19 bărbați), Bistrița - Năsăud 332 (330 femei + 2 bărbați), Bacău - 295 (259 femei + 36 bărbați), Dolj - 76 (54 femei + 22 bărbați).

De remarcat că ponderea infracțiunilor comise cu violență în familie o dețin abandonul de familie (art. 305 Cod penal numai lit."a" - părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor, prin expunerea la suferințe fizice sau morale), și vătămările corporale, respectiv 1.029 (48,65%) și 525 (24,82 %) de fapte, împreună reprezentând 73,47% (1.554).

Atrage atenția faptul că cei 2.105 autori care au săvârșit infracțiunile intrafamiliale menționate, au fost:

- cu antecedente penale = 386 (18,33 %);
- sub influența alcoolului = 761 (36,15 %);
- bolnavi psihic = 33 (1,56 %);
- toxicomani = 7 (0,33 %);
- alte cazuri = 918 (43,61 %) .

Important de menționat este și faptul că dintre infracțiunile intrafamiliale, 770 au fost comise spontan (36,40%), datorită unor discuții conflictuale privind situația financiară și materială precară, lipsa unui loc de muncă, moșteniri (30 cazuri - 1,41%) sau împărțirea unor terenuri agricole (49 cazuri - 2,31%), nemulțumirea că un membru al familiei nu s-a conformat la anumite solicitări sau a încălcat o anumită cerință (894 cazuri - 42,26%) etc.

În 372 de asemenea cazuri, ceea ce reprezintă 17,58%, mobilul este constituit de gelozie (196) și răzbunare (176), și ale căror consecințe - în majoritatea cazurilor - au fost foarte grave.

Totodată, este important de evidențiat că la esaladarea acestui fenomen contribuie condițiile socio-economice ale perioadei de tranziție, printre care enumerăm: criza economică, șomajul, scăderea nivelului de trai, neasigurarea unei protecții sociale adecvate, neîndeplinirea corespunzătoare a atribuțiilor de către instituțiile guvernamentale și nonguvernamentale abilitate în domeniu.

De asemenea, și nu în ultimul rând, la aceste cauze se mai adaugă unele imperfecțiuni ale legislației în vigoare, deficiențele existente în sistemul educațional, criza de autoritate în familie și școală, existența unor medii de subcultură și viață necorespunzătoare, proliferarea necontrolată a publicațiilor pornografice sau cu caracter violent, a casetelor video, filmelor de televiziune și cinema cu un astfel de conținut, pe fondul lipsei de educație, îndeosebi cea sexuală, cât și faptul că, destule familii trăiesc în promiscuitate.

Tabelul arată că, deși au existat câteva diferențe semnificative statistic între cele două probe, pentru multe dintre țările supuse acestei cercetări, cele mai multe dintre aceste diferențe au fost relativ mici. Dimensiunile mari pentru eșantion au crescut puterea de a detecta mici diferențe între probele care pot sau nu pot fi în mod substanțial semnificative. Foarte puține diferențe între fișierele au fost găsite pentru Bolivia, Kenya, Republica Moldova, și Zambia. În Moldova, femeile din cupluri au fost mai susceptibile de a avea de lucru și de a trăi în zonele rurale decât toate femeile din eșantion.

Procentul de femei în prezent, căsătorite sau care locuiesc împreună cu partenerul cu vârsta între 20 - 44 ani, care au suferit violențe domestice și femei ai căror soți/parteneri de asemenea, au fost intervievați care au experimentat vreodată acte specifice de violență din partea soților/partenerilor conlocuitoare, sondaje DHS 2002-2006 [4]:

În 9 din 10 țări, experiența femeilor de a fi forțate să aibă acte sexuale a fost inclusă în anchetele DHS. Bazate pe aceste rapoarte, în cupluri între 2 la sută dintre femei în Moldova și 14 la sută dintre femei din Bolivia și Kenya au indicat că soții lor/partenerii le-au forțat să aibă relații sexuale atunci când nu au vrut să aibă la un moment dat în relația lor. Procentul de femei care au raportat că au fost forțate să execute anumite acte sexuale pe care le nu a vrut variaza de la aproximativ 1 la sută în Moldova la 11 la sută din Zimbabwe în cuplu.

Procentul de femei în prezent, căsătorite sau care locuiesc împreună cu partenerul cu vârsta între 20-44 ani, care au suferit violențe domestice și femei ai căror soți/parteneri de asemenea, au fost intervievați care au fost supuse violenței fizice sau sexuale cu sotii lor/partenerii de concubinaj vreodată sau în ultimele 12 luni, studii DHS 2002-2006 [4]:

Educației femeii este asociată cu violența partenerului în majoritatea țărilor, și direcția acestei asociații este în consecvență. În Republica Moldova femeile care au suferit violență fizică sau sexuală au avut mai puțini ani de școlarizare, în medie, decât femeile care nu au raportat nici o violență.

Pentru unele țări, statutul femeilor la locul de muncă este legat de experiența lor de violență, deși direcția acestei asociații variază în funcție de setare. În Republica Moldova femeile care lucrau în agricultură au fost mult mai susceptibile de a semnala violență decât femeile care avea ocupații neagricole sau care nu au fost de lucru.

Numărul de copii care trăiesc născuți de femeile ce a fost asociat cu riscul de violență din partea partenerului în Republica Moldova. În general, femeile care au avut mai mulți copii au fost mai susceptibili de a semnala violența partenerului decât femeile care au mai puțini copii, deși au existat dovezi de neliniarități. Prevalența de violență a fost mai mare pentru femeile în Republica Moldova, care a avut un copil care a murit decât pentru femeile care nu au avut un copil care a murit.

Chestionarul DHS descrie cinci scenarii în care respondenții sunt rugați să indice dacă sunt de acord sau dezacord cu lovirea sotiei este justificată. Aceste scenarii (cu unele variații, în termenii în diferite țări) sunt: (1) dacă ea iese în oraș fără a spune soțului ei, (2) dacă ea neglijează copiii, (3) în cazul în care ea se ceartă cu sotul ei, (4) în cazul în care refuză să facă sex cu soțul ei, și (5) în cazul în care ea arde mâncarea. O variabilă a fost construită comparând femeile care au fost de acord cu cel puțin una dintre

aceste situații ca justificând bătaia soției cu cei care nu au fost de acord cu toate situațiile.

În majoritatea țărilor studiate, există o asociere semnificativă dintre experiența cu violența și atitudinile femeilor față de violență. În Republica Moldova femeile care au fost de acord că bătaia soției a fost justificată în cel puțin una din aceste situații au fost mult mai probabil să raporteze confruntare cu violențe fizice sau sexuale din partea soților/partenerilor decât femeile care nu au fost de acord cu un singur motiv. Chiar și în țările în care relația nu este semnificativă răspunsul a fost pozitiv. Cu toate acestea, direcția acestei asociații este dificil de interpretat deoarece experiența femeilor cu violență poate modifica percepția lor de acceptabilitate a violenței soțului/partenerului. Alternativ, cele ce acceptă atitudinea față de violență conjugală pot fi mai susceptibile de a semnala o asemenea experiență.

Concluzii

Caracteristicile căminului care au fost examinate includ statutul de avere al gospodăriei, mediul urban față de rural ca loc de reședință.

Starea bogăției căminului a fost determinată cu ajutorul unui indice de avere construit separat pentru fiecare țară. Mai exact, indicele de avere a fost construit pe baza datelor cu privire la bunurile familiei, inclusiv dreptul de proprietate asupra unui număr de articole de consum variază de la un televizor la o bicicletă sau cu mașina, precum și caracteristicile locuinței, cum ar fi sursa de apă potabilă, instalații sanitare, dar și tipul de material de podele. Fiecărui bun i-a fost atribuită o ponderare prin analiza componentelor principale. Rezultatele scorurilor bunurilor au fost standardizate în raport cu o distribuție normală cu o medie de zero și o deviație standard de unul [5]. Fiecărei gospodării i-a fost repartizat apoi un punctaj pentru fiecare bun, iar scorurile au fost adunate pentru fiecare gospodărie. Persoanele au

fost ordonate în funcție de scorul pentru cămin în care au fost intervievate. În fiecare țară rezultatele au fost împărțite în categorii de la unul (cel mai mic) la cinci (cel mai înalt). Acest indice este în concordanță cu cheltuielile și măsurile de venit și a fost validat într-un număr mare de țări [5].

Rezultatele analizei indică faptul că în 8 din cele 10 țări, bunăstare a căminului a fost asociată cu experiența femeilor cu violența fizică sau sexuală. În Republica Moldova femeile din cele mai sărace 40 % din gospodării au fost cel mai probabil să aibă de-a face cu violență din partea soților/partenerilor, în timp ce femeile din cele mai bogate 20 % de gospodării au fost cel puțin probabil de-a face cu asemenea tratamente. În cele din urmă, compoziția căminului a fost asociată cu riscul femeilor de violență în cinci țări.

În majoritatea țărilor, educația soților/partenerilor este asociată cu experiența femeilor cu violența fizică sau sexuală, și direcția acestei asociații este conformă pentru toate, dar una din aceste țări. În Republica Moldova ani de învățământ ai soțului/partenerului au fost mai scăzuți în medie pentru femeile care au raportat acte de violență decât cele pentru femeile care nu au raportat violență.

În cele din urmă, atitudinile soților/partenerilor față de lovirea soției sunt asociate cu riscul femeilor de a fi supuse unor acte de violență în mai multe țări. În Republica Moldova femeile cu soți/parteneri care au convenit cu lovirea soției este justificată în cel puțin o circumstanță au fost mai multe șanse de a experimenta violență decât femeile care trăiesc cu soți/parteneri care nu sunt de acord cu oricare dintre situațiile prezentate în tabel.

Femeile din Republica Moldova au fost întrebată dacă își amintesc dacă tatăl lor a bătut-o vreodată pe mamele lor. Unde această întrebare a fost pusă a existat o asociere semnificativă statistic între femeile ce au raportat acte de violență fizică sau sexuală din partea soților/partenerilor și expunerea la

violență părintească. Astfel, femeile ce au raportat violență parentală au fost semnificativ mai probabil să fie expuse la violență din partea soților/partenerilor decât femeile ce nu au raportat asemenea violențe. Ratele de violență din partea partenerului intim sunt de aproximativ două ori mai mari în rândul femeilor care au raportat că tatăl lor a bătut-o pe mama lor decât femeilor care nu au raportat asemenea violențe.

Consumul de alcool de către soț/partener, de asemenea, a fost puternic asociată cu raportarea de către femei a actelor de violență fizică sau sexuală. În Moldova ratele de violență sunt mai mici pentru ambele grupuri de femei, deși diferența rămâne mare 9 % pentru femei ai căror parteneri nu bea și 59 % pentru femei ai căror parteneri se îmbată des.

Femeile din mediile de mijloc au fost mai multe șanse de a experimenta violență decât femeile din cele mai bogate gospodării. În Moldova, femeile din căminele mai bogate, de 20% în comparație cu femeile din cele mai sărace, de 40%, precum și din căminele de mijloc, de 40%, au fost mult mai probabil să fie expuse la violență.

Personalitatea infractorului este unul din componentele principale ale obiectului de cercetare al criminologiei privind orice categorie de infractori (deci și în cazul făptuitorilor de omoruri asupra soțului, soției sau unei rude apropiate). Criminologii au studiat și studiază personalitatea infractorului din perspectiva descoperirii rolului acesteia în cadrul actului infracțional și utilizării posibilităților de influențare asupra acesteia pentru a nu admite repetarea acțiunilor infracționale. Din punctul de vedere al criminologiei, personalitatea infractorului poartă în sine cauzele săvârșirii infracțiunii, este veriga principală a întregului mecanism al comportamentului criminal, iar acele particularități ale sale care generează un astfel de comportament formează obiectul nemijlocit al profilaxiei.

Propunem dezvoltarea unor proiecte și acți-

uni atât pe plan legislativ cât și pe planul punerii în aplicare a parteneriatelor public-privat, în România și în Republica Moldova, pentru reintegrarea socială a infractorilor și mai ales a celor care au săvârșit infracțiuni împotriva soțului, soției sau a unei rude apropiate, în vederea prevenirii înfăptuirii în viitor a unor astfel de fapte grave de violență în familie.

Referințe bibliografice

1. Date existente în evidența Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, întocmite de Carmen Necula, Vasile Marius Botiș și Alexandru Ciprian Ghiță.

2. MEDEANU, Tiberiu. *Crima și criminalul – geneza crimelor și descoperirea criminalilor*. Edit. Lumina Lex, p. 232.

3. Cercetarea Națională privind Violenta în Familie și la Locul de Muncă -România, 2003, CPE, 2003.

4. HIDEN, M. J., KISHOR, S., ANSARA, D. L. *Intimate Partner Violence among Couples in 10 DHS Countries Predictors and Health Outcomes*. United States Agency for International Development, Johns Hopkins University, Dec. 2008, p. 33.

5. GWATKIN, D. R., S. RUTSTEIN, K. JOHNSON, R.P. PANDE, and A. WAGSTAFF. *Socio-economic differences in health, nutrition and poverty*. The World Bank, Washington, DC, 2000.